

**THE UNEMPLOYMENT AND SOCIAL SECURITY ANALYSIS OF THE
PHENOMENON USING THE EXAMPLE OF THE DISTRICT
OF THE WARSAW AGGLOMERATION**
**BEZROBOCIE A BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE. ANALIZA
ZJAWISKA NA PRZYKŁADZIE POWIATU PODWARSZAWSKIEGO**

Bożenna Barbachowska

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperii w Józefowie

Krzysztof Dziurzyński

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperii w Józefowie

Małgorzata Such-Pyrgiel

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperii w Józefowie

Aleksandra Szejniuk

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide De Gasperii w Józefowie

ABSTRACTS

Apart from poverty an unemployment makes one of the most important and the strongest felt problems of the present-day societies including the Polish one. It concerns all spheres of the men's activities: the economic, social and political ones. It is both of the global and local character. The main purpose of the study was the learning of opinions of the unemployed registered at the powiatowy urząd pracy (County Employment Office) on the issues related to their professional activization and search for employment. Participants of the study were the unemployed people registered at the powiatowy urząd pracy (County Employment Offices). 298 people in total were questioned, with 55.7% being women, and 44.3% - men. Age of the studied women ranged from 20 to 59 while with men it was 20 to 62. Average ages of the two groups were similar - in case of

women it was 37.07 (SD=11.842) while for men it was 37.69 (SD=12,982). The applied questionnaire was composed of two blocks of questions. Of all questions included in the questionnaire 23 concerned the issue of unemployment and search for a job while nine questions were the certificate ones. Every question was combined with a proper scale, and the studied person was supposed to mark the answer that went best with him or her. With open questions the studied persons were requested to give an answer in a form of a short statement. The study showed that the fight against unemployment should be based on an active strategy of the search for job implemented using offers presented by the powiatowe urzędy pracy (County Employment Offices). People who participate in the trainings / courses better their chances in the employment market.

Bezrobocie obok ubóstwa to jeden z najważniejszych i najsilniej odczuwanych problemów współczesnych społeczeństw, w tym także polskiego. Dotyka on wszystkich sfer działalności człowieka: ekonomicznej, społecznej i politycznej. Ma on charakter zarówno globalny, jak i lokalny (Antczak, 2014; Dziurzyński, Łukaszewicz, 2010; Łażewska, 2014). Podstawowym celem badania było poznanie opinii osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy na tematy związane z ich aktywizacją zawodową i poszukiwaniem pracy. Uczestnikami badania były osoby bezrobotne zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy. W badaniu wzięło udział 298 osób, z czego 55,7% to kobiety, a 44,3% mężczyźni. Wiek badanych kobiet wahał się od 20 do 59 lat, natomiast mężczyzn od 20 do 62 lat. Średnia wieku obu grup nie różniła się i wyniosła w przypadku kobiet 37,07 (SD=11,842), zaś mężczyzn 37,69 roku (SD=12,982). Zastosowana ankieta składa się z dwóch bloków pytań. Wśród pytań umieszczonych w kwestionariuszu, 23 pytania odnosiły się do problemu bezrobocia i poszukiwania pracy, dziewięć było pytaniami metryczkowymi. Przy każdym pytaniu umieszczono odpowiednią skalę, a osoba badana miała za zadanie wskazać jedną najbardziej pasującą do niej odpowiedź. W przypadku pytań otwartych badani mieli za zadanie udzielić odpowiedzi w formie krótkiej wypowiedzi. Badanie pokazało, że walka z bezrobociem powinna opierać się na aktywnej strategii poszukiwania pracy przy wykorzystywaniu ofert przedstawianych przez powiatowe urzędy pracy. Osoby biorące udział w szkoleniach, kursach zwiększają swoje szanse na rynku pracy.

KEY WORDS:

unemployment, social security, social policy, job search, labor market, causes of unemployment, the effects of unemployment, combating unemployment
bezrobocie, bezpieczeństwo socjalne, polityka społeczna, poszukiwanie pracy, rynek pracy, przyczyny bezrobocia, skutki bezrobocia, przeciwdziałanie bezrobociu

WPROWADZENIE

Bezrobocie obok ubóstwa to jeden z najważniejszych i najsilniej odczuwanych problemów współczesnych społeczeństw, w tym także polskiego. Dotyka on wszystkich sfer działalności człowieka: ekonomicznej, społecznej i politycznej. Ma on charakter zarówno globalny jak i lokalny. Te wszystkie aspekty bezrobocia były i są analizowane od lat przez naukowców, czego efektem jest wiele bogatych w swojej treści teorii naukowych i publikacji. Badacze bezrobocia wysunęli szereg wniosków, co jednak nie pozwoliło na rozwiązanie czy choćby złagodzenie konsekwencji bezrobocia. Potwierdza to jedynie tezę, że jest to problematyka złożona, która wymaga dalszych badań, zarówno w skali makro, jak i mikroekonomicznej, a także formułowania efektywnej praktyki pozwalającej na jej ograniczenie.

RAMY TEORETYCZNE I PYTANIA BADAWCZE

Na początek przybliżymy znaczenie dwóch pojęć: „bezrobocie” oraz „bezpieczeństwo socjalne”. Zaczniemy od bezrobocia.

Zjawisko bezrobocia jest różnie definiowane, jednak podstawą każdej definicji jest założenie, że zjawisko to charakteryzuje jednostkę lub pewną liczbę osób pozostających bez pracy. Bezrobocie jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych i każda z tych dyscyplin posługuje się odmienną definicją. Jednakże żadna z nich nie oddaje w pełni istoty zjawiska. Badania nad funkcjonowaniem rynku pracy były i są podejmowane przez ekonomistów, socjologów, psychologów czy pedagogów (Kwiatkowski, 2002; Tomaszewski, 1995; Zawadzki, Lazarsfeld, 1993; Pilch, Lepalczyk, 1995; Busemann, Harders, 1931; Busemann, Harders, 1932; Gläser, 2002; Jusko, 2005; Papšo, 2011; Psyk-Piotrowska, 1998; Raczkowska, 1994; Tomanek, 2012).

W *Encyklopedii Powszechnej PWN* bezrobocie zdefiniowano jako

zjawisko braku pracy zarobkowej dla osób zdolnych do pracy i jej poszukujących (1995; 435). Jednym z pierwszych i najciekawszych opracowań dotyczących bezrobocia i bezrobotnych jest należący do klasyki przedmiotu artykuł Floriana Znanieckiego *Socjologia bezrobocia*, który był efektem pracy 23 badaczy z Polskiego Instytutu Socjologicznego na materiale 600 autobiografii bezrobotnych (1992).

Bezrobocie według socjologów jest „stanem beczynności zawodowej jednostek zdolnych do pracy i zgłaszających gotowość jej podjęcia, z podkreśleniem, że chodzi przede wszystkim o jednostki, dla których podstawą egzystencji są dochody z pracy” (Borkowski, Marcinkowski, 1996, s. 17). Socjologowie wskazują na takie aspekty zjawiska jak: społeczne i demograficzne cechy zbiorowości bezrobotnych, konsekwencje dla osobowości osób nim dotkniętych, dla rodziny, dla społeczności lokalnych, w których zjawisko to występuje w znaczącym natężeniu.

„Ekonomista posługuje się tzw. przedmiotowym rozumieniem bezrobocia, zgodnie z którym jest ono kategorią analityczną rynku pracy, czyli oznacza „niepełne wykorzystanie jednego z czynników wytwórczych (niezrealizowaną podaż siły roboczej (...) stan nierównowagi między podażową (zasoby pracy) a popytową (miejsca pracy) stroną zatrudnienia. Definicja ta ujmuje bezrobocie jako parametr rynku pracy, skupia uwagę na zmiennych w czasie, wyrażanych liczbowo wzajemnych proporcjach popytu i podaży „siły roboczej” (Borkowski, Marcinkowski, 1996). Jest to definicja na tyle ogólna, w związku z czym można ją stosować w innych dziedzinach nauk społecznych.

Długotrwałe bezrobocie prowadzi do powstania postawy bierności i wyuczonej bezradności życiowej. W efekcie tworzą się negatywne wzorce zachowań przejawiające się w formie określonego stylu życia, nierzadko przekazywanego kolejnym pokoleniom.

Socjolog, w odróżnieniu od ekonomisty, posłuży się ujęciem „podmiotowym” bezrobocia, będzie je rozpatrywał od strony osób (zbiorowości) dotkniętych brakiem pracy. Zgodnie z tym rozumieniem bezrobocie jest „stanem beczynności zawodowej jednostek zdolnych do pracy i zgłaszających gotowość do jej podjęcia, z podkreśleniem, że chodzi przede wszystkim o jednostki, dla których podstawą egzystencji są dochody z pracy” (Znaniecki, 1992). Definicja ta odsłania inne aspekty zjawiska, do badania których socjologia jest lepiej przygotowana niż ekonomia; chodzi o społeczne wymiary i konsekwencje bezrobocia, takie jak społeczne i demograficzne cechy zbiorowości bezrobotnych, konsekwencje bezrobo-

cia dla osobowości osób nim dotkniętych, dla rodziny, dla społeczności lokalnych, w których bezrobocie jest bardzo duże. Podmiotowa definicja bezrobocia w przytaczanym brzmieniu może w niektórych przypadkach okazać się za wąska. Sugeruje ona bowiem, że „świat bezrobocia” to świat samych tylko bezrobotnych, ich specyficznych problemów, trudności, jakie napotykać oni i ich rodziny” (Borkowski, Marcinkowski, 1996; 17).

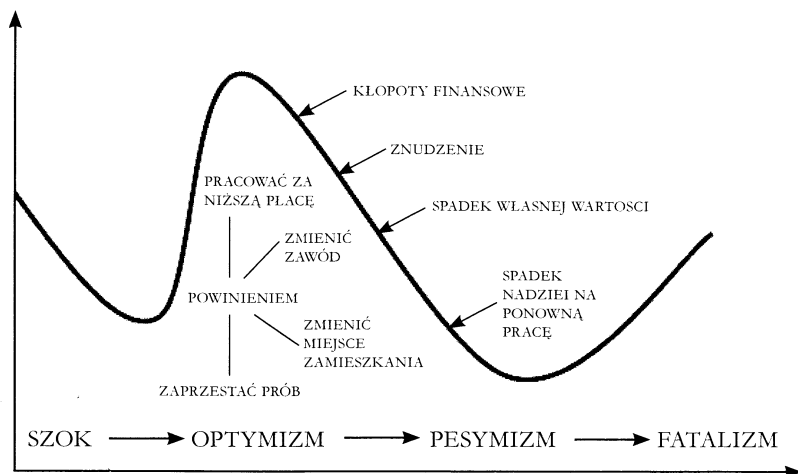
Nader trafną definicję bezrobocia podał Mieczysław Kabaj (1995, s. 10). Autor określa bezrobocie jako przesunięcie zasobów pracy ze sfery pracy do sfery bierności zawodowej, w której nie uczestniczy się w procesach pracy. Bierze się udział natomiast w podziale produktu wytworzonego przez innych pracowników.

Według Jerzego Unolta bezrobocie to sytuacja, w której na rynku występują osoby poszukujące pracy i chętne do jej podjęcia, ale niemożące znaleźć zatrudnienia (Garbacik, Żmiejski, 2008, s. 198).

Ekonomiści, stawiając pytanie o wykorzystanie na rynku pracy zasobów ludzkich, podkreślają, że istnienie bezrobocia oznacza istnienie różnicy pomiędzy faktycznym a potencjalnym poziomem produkcji (Kwiatkowski, 2002, s. 78). W aspekcie socjologicznym obok istnienia zjawisk sprzężonych z bezrobociem podkreśla się utratę znaczącego potencjału modernizacyjnego danego społeczeństwa. Dochodzi do ubytku kapitału ludzkiego.

Długotrwałe bezrobocie skutkuje w wymiarze indywidualnym utratą kwalifikacji, powstaniem syndromu wyuczzonej bezradności, depresji czy utraty sensu życia. Wszystko to powoduje ponoszenie przez państwo dodatkowych kosztów związanych z aktywizacją zawodową osób bezrobotnych (rysunek 1.).

Rysunek 1. Etapy życia bezrobotnego

Źródło: M. Szyłko-Skoczny (1987). *Bezrobocie jako kwestia społeczna: studium społecznych i prawnych problemów bezrobocia w RFN* [Republice Federalnej Niemiec], s. 30.

Definiując pojęcie bezrobocia, należy wyjaśnić, kim jest bezrobotny. Irena Reszke definiuje bezrobotnego jako człowieka wbrew własnej woli pozbawionego pracy zarobkowej. Bezrobotnym jest się dlatego, że się pracy nie znalazło bądź po utracie poprzedniej, bądź po przerwie w zatrudnieniu (Reszke, 1999, s. 7).

W świetle obowiązującego prawa bezrobotnym jest osoba, która:

- nie jest zatrudniona i nie wykonuje pracy zarobkowej;
- jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy;
- nie uczy się w szkole w systemie dziennym;
- jest zarejestrowana we właściwym dla miejsca zamieszkania powiatowym urzędzie pracy;
- ukończyła 18 rok życia.;
- nie ukończyła 60 lat - kobieta lub 65 lat - mężczyzna;
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pra-

cy, renty socjalnej, albo po ustaniu zatrudnienia innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera zasiłku pielęgnacyjnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego;

- nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r.- Kodeks Cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93) przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym, z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;
- nie uzyskuje przychodów polegających na opodatkowaniu dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym, z tytułu stałej pracy, jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie;
- nie podlega pozarolniczej działalności od dnia wskazanego w zgłoszeniu do ewidencji do dnia wyrejestrowania tej działalności albo nie podlega na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego rolników;
- nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności;
- nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od rachunków bankowych;
- nie pobiera na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego (Ustawa „O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy”, 2004).

Ze względu na okres trwania bezrobocia wyróżniamy:

- bezrobocie krótkookresowe – do 3 miesięcy bez zatrudnienia,
- bezrobocie średniookresowe – od 3 do 12 miesięcy bez zatrudnienia,
- bezrobocie długookresowe – dotyczy osób, które pozostają bez pracy od 6 do 12 miesięcy (Pilch, Lepalczyk, 1995, s. 383).

Problem bezrobocia w Polsce szczególnie silnie ujawnił się wraz ze zmianą transformacyjną w 1989 roku. Od tego momentu staje się coraz bardziej zauważalny. Wskazują na to liczne raporty i opracowania socjologów. Wspomnijmy tu tylko raporty Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS 1990; CBOS 2013).

Analiza funkcjonowania rynków pracy różnych państw, które walczą z problemem bezrobocia, pozwala na ich podział (Sloman, 2001):

- bezrobocie cykliczne powstaje na skutek spadku zagregowanego popytu w gospodarce. Producenci dóbr i usług, na które popyt zmalał, ograniczają wielkość produkcji, jednocześnie zwalniając pracowników. Pogarszająca się koniunktura gospodarcza sprzyja ograniczeniu zatrudnienia. Bezrobocie cykliczne jest poważnym problemem gospodarczym;
- bezrobocie strukturalne jest skutkiem zmian struktury przemysłowej gospodarki, prowadzącej do utraty pracy przez ludzi posiadających zawody wykorzystywane w zanikających gałęziach przemysłu. Bezrobocie strukturalne występuje także wówczas, gdy zasoby kapitałowe są niewystarczalne do zatrudnienia zasobów pracy;
- bezrobocie frykcyjne jest rezultatem ruchu zatrudnionych na rynku pracy. Ludzie zmieniają zawód, pracę, przenoszą się do innej miejscowości i pozostają na krótko na rynku pracy. To bezrobocie występuje w każdej gospodarce, także w warunkach pełnego zatrudnienia. Jest ono korzystne dla gospodarki, ponieważ umożliwia znalezienie w krótkim czasie pracowników;
- bezrobocie koniunkturalne lub recesyjne pojawia się wówczas, gdy następuje spadek popytu produkcji i aktywności gospodarczej;
- bezrobocie technologiczne wynika z postępu technicznego, automatyzacji i mechanizacji procesów wytwórczych, które mają charakter pracooszczędny. Pojawia się ono, gdy tempo wzrostu gospodarczego jest niskie, a inwestycje mają charakter modernizacyjny, prowadzą do wzrostu i unowocześnienia produkcji przy spadku zatrudnienia;
- bezrobocie sezonowe to efekt wahań aktywności gospodarczej w różnych porach roku, spowodowanych zmianą warunków klimatycznych;
- bezrobocie klasyczne występuje wówczas, gdy prace utrzymywane są na poziomie wyższym od poziomu równowagi na rynku pracy;
- bezrobocie międzynarodowe. W krajach UE bez pracy pozostaje 18 mln osób. Wskaźnik bezrobocia w Unii jest dwukrotnie wyż-

szy niż w Stanach Zjednoczonych i trzykrotnie wyższy niż w Japonii (Kotowska, 2011).

To ostatnie może przekształcić się w bezrobocie długotrwałe, bowiem im dłuższa jest przerwa w pracy, tym maleją szanse na ponowne jej uzyskanie. Rosnące wymagania pracodawców, zmiany technik i organizacji pracy, konieczność uzupełniania kwalifikacji lub w ogóle zmiany zawodu nie sprzyjają skracaniu okresu pozostawania bez pracy. Dłuższe pozostawanie bez pracy powoduje, że ewentualni kandydaci stają się, ze względu na dezaktualizację swoich wiadomości i doświadczeń, mało interesujący dla pracodawców.

Na powstanie i istnienie bezrobocia wpływa wiele czynników. Według Janusza Sztumskiego „recesje gospodarcze w systemie kapitalistycznym powodują ograniczenie inwestycji w produkcji, a tym samym spadek liczby zatrudnionych. Mechanizacja, automatyzacja, racjonalizacja organizacji pracy produkcyjnej i usług są przyczyną systematycznego zmniejszania się popytu na pracę żywą. Również komputeryzacja pracy biurowej przyczynia się do zmniejszania się liczby zatrudnionych w różnych agendach administracji”.

Tadeusz Oleksyn do najczęstszych przyczyn bezrobocia zaliczył:

- recesję gospodarczą, spadek produkcji, prowadzące do redukcji zatrudnienia;
- restrukturyzację gospodarki;
- zmniejszenie zatrudnienia socjalnego;
- zaniedbania rozwojowe;
- niedorozwój gospodarczy całego kraju, przy jednoczesnym ukrytym bezrobociu agrarnym;
- wadliwy sposób ograniczania lub organizowania funduszu płac przedsiębiorstw;
- fiskalizm, wysokie czynsze, barierę popytu, nadmierną zmienność warunków działania i inne ograniczenia będące przyczyną regresu, także w sektorze prywatnym;
- pasywność postaw i zachowań wielu podmiotów, najczęściej niewystarczające merytoryczne i psychologiczne przygotowanie do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej, konkurencji i ryzyka;
- stan pośrednictwa pracy i zakres luki informacyjnej;
- niedostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy;

- niewystarczającą motywację do pracy w warunkach niskiej płacy (Oleksyn, 1991).

SKUTKI EKONOMICZNE

Skutki ekonomiczne bezrobocia dotyczą kosztów zarówno ekonomicznych, jak i społecznych. Ekonomiczne skutki bezrobocia wynikają z (Mitręga, 2002):

- różnicy pomiędzy tym, co bezrobotny mógłby wyprodukować, gdyby pracował a sytuacją, kiedy pozostaje bez pracy,
- pozostawienia w stanie bezczynności maszyn i urządzeń na nieosadzonych stanowiskach pracy,
- obniżonego popytu bezrobotnych na środki konsumpcji – zasiłek dla bezrobotnych jest niższy od przeciętnej płacy,
- konieczności wydatkowania środków finansowych na zasiłki dla bezrobotnych.

Společne skutki bezrobocia prowadzą do (Mitręga, 2002):

- braku środków na właściwe odżywianie,
- braku środków finansowych na kupno mieszkania oraz jego wyposażenie,
- braku środków finansowych na uczestnictwo w życiu kulturalnym,
- wzrostu rozmiarów tych form patologii społecznych, które wynikają między innymi z ubóstwa.

Ryzyko związane z utratą dotychczasowego miejsca pracy powoduje (Kabaj, 2003):

- pogorszenie pozycji zatrudnionych wobec pracodawców w zakresie płac,
- dobrowolną rezygnację z niektórych uprawnień (np.: zwolnienia lekarskie),
- ograniczenie skuteczności realizacji funkcji związków zawodowych,
- osłabienie solidarności zatrudnionych z bezrobotnymi wskutek poczucia krzywdy wynikającej z przeświadczenia, że muszą oni łożyć na utrzymanie bezrobotnych.

Negatywne skutki długotrwałego bezrobocia dotyczą zmniejszenia zasobów budżetu państwa. Szczególnie niepożądane skutki bezrobocia dotyczą młodych ludzi, którzy dopiero wkraczają w życie zawodowe, utrudniając ekonomiczne usamodzielnienie się.

PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU

Skutecznym środkiem ograniczenia bezrobocia jest ocena współczesnej polityki rynku pracy. Ważną rolę w zwalczaniu bezrobocia pełni państwo. Ważnym narzędziem wykorzystywanym w walce z nim jest pośrednictwo pracy. Jego zadaniem jest zorganizowana działalność polegająca na przekazywaniu informacji o wolnych miejscach dla poszukujących pracy, a także informowania pracodawców o potencjale siły roboczej.

Państwo powinno tworzyć dodatkowe miejsca pracy poprzez roboty publiczne realizowane w skali lokalnej lub ogólnokrajowej w ramach inwestycji infrastrukturalnych. Równie ważnym instrumentem zwalczania bezrobocia jest forma subsydiowania dotycząca udzielania ulg podatkowych dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy odpowiednio do liczby osób zatrudnionych.

Realizowany w Polsce system przeciwdziałania bezrobociu preferuje w swoim programie koncepcję aktywnej polityki rynku pracy (Mitrega, 2002). Przy czym, jak wskazuje Tadeusz Oleksyn, zbyt dużo środków wydaje się na formy pasywne (Oleksyn, 2001).

Podstawowymi instytucjami zajmującymi się realizowaniem polityki państwa wobec bezrobotnych są powiatowe urzędy pracy. Wchodzą one w skład powiatowej administracji zespolonej i działają pod zwierzchnictwem Starosty.

Do zadań powiatowego urzędu pracy w zakresie polityki rynku pracy, zgodnie z art. 9. ust. 1. ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Tekst jednolity z 2008 r. Dz. U. Nr 69 poz. 415, z późn. zm.), należą:

1. opracowanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy stanowiącego część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych;
2. pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi na realizację zadań z zakresu aktywizacji lokalnego rynku pracy;
3. udzielanie informacji o możliwościach i zakresie pomocy;
4. udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy, przez pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informację zawodowa oraz pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy;
5. udzielanie pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu pracowników przez pośrednictwo pracy oraz poradnictwo zawodowe i informację

- zawodową;
6. rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy;
 7. inicjowanie, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy;
 8. inicjowanie i wspieranie metodyczne tworzenia klubów pracy działających w innych niż powiatowy urząd pracy instytucjach i organizacjach;
 9. inicjowanie, organizowanie i finansowanie szkoleń i przygotowania zawodowego dorosłych;
 10. opracowywanie analiz i sprawozdań, w tym prowadzenie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych, oraz dokonywanie ocen dotyczących rynku pracy na potrzeby powiatowej rady zatrudnienia oraz organów zatrudnienia;
 11. inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć mających na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy;
 12. współdziałanie z powiatowymi radami zatrudnienia w zakresie promocji zatrudnienia oraz wykorzystania środków Funduszu Pracy;
 13. współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, stażach, organizacji robót publicznych oraz zatrudnienia socjalnego;
 14. współpraca z wojewódzkimi urzędami pracy w zakresie świadczenia podstawowych usług rynku pracy, w tym w opracowywaniu i aktualizacji informacji zawodowych oraz innych zasobów informacji dotyczących lokalnego rynku pracy przydatnych w poszukiwaniu pracy;
 15. przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia;
 16. wydawanie decyzji o:
 - 1) uznaniu lub odmowie uznania danej osoby za bezrobotną oraz utracie statusu bezrobotnego,
 - 2) przyznaniu, odmowie przyznania, wstrzymaniu lub wznowieniu wypłaty oraz utracie lub pozbawieniu prawa do zasiłku, stypendium i innych finansowanych z Funduszu Pracy świadczeń niewynikających z zawartych umów,
 - 3) obowiązku zwrotu nienależnie pobranego zasiłku, stypendium,

- innych nienależnie pobranych świadczeń lub kosztów szkolenia finansowanych z Funduszu Pracy,
- 4) odroczeniu terminu spłaty, rozłożeniu na raty lub umorzeniu części albo całości nienależnie pobranego świadczenia udzielonego z Funduszu Pracy, należności z tytułu zwrotu refundacji lub przyznanych jednorazowo środków, o których mowa w art. 46, oraz innych świadczeń finansowanych z Funduszu Pracy, o których mowa w art. 76 ust. 7a;
17. realizowanie zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw, w zakresie świadczeń dla bezrobotnych
18. realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami, w szczególności przez:
- 1) realizowanie zadań sieci EURES we współpracy z ministrem właściwym do spraw pracy, samorządami województw, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców;
 - 2) realizowanie zadań związanych z udziałem w partnerstwach transgranicznych EURES na terenie działania tych partnerstw,
19. realizowanie zadań związanych z międzynarodowym przepływem pracowników, wynikających z odrębnych przepisów, umów międzynarodowych i innych porozumień zawartych z partnerami zagranicznymi;
20. badanie i analizowanie sytuacji na lokalnym rynku pracy w związku z postępowaniem o wydanie zezwolenia na pracę cudzoziemca;
21. organizowanie i finansowanie szkoleń pracowników powiatowego urzędu pracy;
22. opracowywanie i realizowanie indywidualnych planów działania;
23. realizowanie projektów w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wynikających z programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy;
24. organizacja i realizowanie programów specjalnych;
25. udostępnianie informacji o osobach zarejestrowanych, w zakresie niezbędnym do realizacji zadań określonych w ustawie, innym instytucjom rynku pracy lub podmiotom (jednostkom samorządu terytorialnego, organizacjom pozarządowym statutowo zajmującym

się problematyką rynku pracy, związkom zawodowym, organizacjom pracodawców, instytucjom szkoleniowym, agencjom zatrudnienia, centrom integracji społecznej) oraz innym podmiotom publicznym albo podmiotom niebędącym podmiotami publicznymi, realizującym zadania publiczne na podstawie odrębnych przepisów albo na skutek powierzenia lub zlecenia przez podmiot publiczny ich realizacji;

26. współpraca z ministrem właściwym do spraw pracy w zakresie tworzenia rejestrów centralnych;
27. inicjowanie i realizowanie projektów pilotażowych (projektach pilotażowych – oznacza to przedsięwzięcia inicjowane i realizowane przez publiczne służby zatrudnienia samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami rynku pracy, polegające na wdrażaniu nowych metod, narzędzi i sposobów pomocy bezrobotnym, poszukującym pracy lub pracodawcom w celu przygotowywania rozwiązań o charakterze systemowym).

Powiatowe Urzędy Pracy są podstawową instytucją przeciwdziałającą długotrwałemu bezrobociu.

Aktywna działalność na rynku pracy aktywizuje zawodowo bezrobotnych poprzez uczestnictwo w programach stwarzanych dla tej grupy. Ponadto organizowane są programy pożyczek dla bezrobotnych, a także uczestnictwo w pracach inwentaryzacyjnych. W rezultacie utrzymany zostaje poziom efektywnej podaży pracy, gotowej do produkcyjnego wykorzystania w okresie pojawienia się wakatów. Podtrzymywanie poziomu efektywnej podaży pracy wzmacnia konkurencję o miejsca pracy wśród aplikantów, a to z kolei powoduje zahamowanie wzrostu płac (Jackman, 2002).

Dużą skuteczność w rozwiązywaniu problemu bezrobocia odnosi pośrednictwo pracy, a także szkolenia osób pozostających bez pracy.

Działania rządu powinny ograniczać bezrobocie, również samorządy powinny prowadzić działania w tym kierunku. Rząd w walce z bezrobociem powinien (Bajan 2005):

- stosować upusty w podatkach dla pracodawców uruchamiających nowe stanowiska pracy,
- zwalniać z płatności VAT,
- skracać czas pracy,
- mądrze korzystać z unijnych dotacji,
- stawiać na drobne i średnie przedsiębiorstwa oraz współpracować

z lokalnymi przedsiębiorstwami.

Ekonomiczne skutki bezrobocia, straty ponoszone w złotówkach nie są w stanie odpowiadać za szkody ludzkie, społeczne i psychiczne związane z okresem długotrwałego bezrobocia. Jego skutki przekładają się na obszar społeczny, który jest trudny do opanowania. Bezrobocie sprzyja wykluczeniu społecznemu, którego rozmiary i przejawy jest trudno zwalczać.

BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I SOCJALNE

Jedną z najbardziej znanych definicji bezpieczeństwa społecznego jest definicja Międzynarodowej Organizacji Pracy z 1984 roku. Określa ona ją jako ochronę daną przez społeczeństwo swoim członkom, polegającą na zapobieganiu ekonomicznej i społecznej nędzy, która może być spowodowana redukcją zarobków, chorobą, macierzyństwem, dyskryminacją w sektorze zatrudnienia, bezrobociem, niepełnosprawnością, podeszłym wiekiem i śmiercią (<http://www.ilo.org/global/topics/social-security/lang--en/index.htm> [data dostępu: 9 października 2013 r.]). Międzynarodowa Organizacja Pracy podkreśla, iż wzrost gospodarczy jest niezbędnym, lecz niewystarczającym warunkiem zmniejszenia ubóstwa na świecie (Itrich-Drabarek, 2012, s. 85). Ograniczenie ubóstwa wymaga znacznej reorientacji polityki na rzecz grup defaworyzowanych (Szyłko-Skoczny, 2008, s. 226).

Jolanta Itrich-Drabarek proponuje, by przyjąć, iż pojęcie bezpieczeństwa społecznego oznacza ochronę ze strony społeczeństwa i państwa (na zasadach sprzężenia zwrotnego) swoich członków nie tylko poprzez zapobieganie społecznej i ekonomicznej nędzy, ale także zapewnienie takiego ładu społecznego, w którym zapobiega się konfliktom społecznym na tle etnicznym, rasowym, majątkowym, światopoglądowym czy wyznaniowym oraz niekorzystnym podziałom społecznym. W proces budowy bezpieczeństwa społecznego angażuje się zarówno instytucje państwowe, jak i organizacje pozarządowe, rodzinę i jednostki.

Definicję bezpieczeństwa tym razem określonego jako bezpieczeństwo socjalne odnajdujemy w Wielkiej Encyklopedii PWN. **Bezpieczeństwo socjalne** to państwowa gwarancja zaspokojenia potrzeb społecznych ludzi spowodowanych ryzykiem socjalnym, np. bezrobociem, niepełnosprawnością, biedą, zdarzeniami losowymi. Realizacja celów bezpieczeństwa socjalnego jest możliwa dzięki różnorodnym narzędziom socjalnym, prawnym i instytucjonalnym - np. poprzez ubezpieczenia społeczne, ochronę zdrowia, system pomocy społecznej, rehabilitację inwalidów

itp. **Bezpieczeństwo socjalne** rozpatrujemy w aspektach:

- **materialnym**, czyli zapewnienie obywatelom niezbędnych do życia środków, poprzez danie mu pracy lub świadczenia socjalnego, zapewnienia mu ochrony zdrowia, edukacji itp.
- **społecznym**, czyli zapewnienie ładu społecznego poprzez spójny system praw na wypadek trudnej sytuacji życiowej obywateli oraz w razie zagrożenia ich życia (Wielka Encyklopedia PWN, 2001).

Inną definicję bezpieczeństwa socjalnego sformułował Mirosław Księżpolski (Rysz-Kowalczyk, 2002). Jego zdaniem bezpieczeństwo socjalne to stan wolności od zagrożeń, których skutkiem jest brak lub niedostatek środków utrzymania. Autor ten wskazał, że zagrożeniami dla bezpieczeństwa socjalnego są przede wszystkim zdarzenia zaliczane do typowych ryzyk socjalnych, takich jak: choroba, wypadek przy pracy i choroba zawodowa, niepełnosprawność, starość, **utrata pracy**, macierzyństwo, zgon żywiciela rodziny. Definiując bezpieczeństwo socjalne, dokonał on rozróżnienia pomiędzy bezpieczeństwem socjalnym, które pokrywa się z aspektem materialnym, a bezpieczeństwem społecznym, które wykracza poza wolność od niedostatków materialnych spowodowanych wystąpieniem ryzyk socjalnych, obejmując także gwarancje możliwości pełnego rozwoju psychospołecznego jednostek, które mogą zależeć od całości uwarunkowań społecznych, politycznych i ekonomicznych (Rysz-Kowalczyk, 2002). W ten sposób do pojęcia bezpieczeństwa społecznego, pisze Grzegorz Baczewski, została wprowadzona koncepcja wykluczenia społecznego, a bezpieczeństwo społeczne rozszerzone o wolność od zagrożeń tym wykluczeniem, którego skutkiem mogłyby być zarówno materialna deprywacja, jak i brak odpowiednich warunków rozwoju psychofizycznego jednostek i grup (Baczewski, 2012, s. 142).

Zagwarantowanie bezpieczeństwa w jego socjalno-ekonomicznym rozumieniu spoczywa na systemach zabezpieczenia społecznego. Ich działania skierowane są na zmniejszanie i kompensowanie następstw zaistnienia ryzyk socjalnych (choroba, wypadek przy pracy i choroba zawodowa, niepełnosprawność, starość, utrata pracy, macierzyństwo, zgon żywiciela rodziny). Głównym dostawcą usług i świadczeń gwarantujących bezpieczeństwo socjalne jest państwo. W szerszym rozumieniu bezpieczeństwa socjalnego zmniejszanie ryzyk socjalnych nie zależy tylko od państwa, ale łączy się także z indywidualnymi postawami jednostek, rozwojem ich kapitału (kulturowego, ludzkiego i społecznego). Chodzi o tworzenie dla jednostek dotkniętych ryzykami socjalnymi warunków współuczestnictwa

i dostępności do instytucji i organizacji, których celem jest rozwój jednostki (Dziewięcka-Bokun, 2003).

OKOLICZNOŚCI BADANIA

Pomysł przeprowadzenia badania poprzedzony został długą i bogatą w swojej podstawowej warstwie teoretyczno-metodologicznej dyskusji, która toczyła się wśród pracowników naukowych Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie. Zastanawiano się bardzo długo już nie nad problemem, czy podjąć temat bezrobocia, ale przede wszystkim jak go ująć od strony metodologicznej i praktycznej.

Naukowcy-ekonomiści z INE PAN przewidywali, że w 2013 roku nastąpi osłabienie gospodarcze z realnym wzrostem PKB na poziomie poniżej tzw. granicznej stopy wzrostu zapewniającego zatrudnienie. Spodziewali się oni z jednej strony spadku popytu na pracę, a z drugiej strony – dalszego, stopniowego wzrostu podaży pracy. Biorąc pod uwagę wspomniane czynniki, prognozowali oni, że nastąpi regres na rynku pracy ujawniający się zarówno wzrostem bezrobocia, jak i stagnacją płac.

Zgodnie z szacunkami INE PAN, stopa bezrobocia rejestrowanego w I kwartale 2013 roku miała wynieść 14,3%, w II kwartale – 13,5%, w III kwartale miała nieznacznie spaść do 13,6%, by w IV kwartale 2013 roku wzrosnąć do 14,2%. Stopa bezrobocia według BAEL wynosiła odpowiednio 11,2%, 10,7%, 10,7% oraz 11,0%. Mamy zatem w przypadku bezrobocia do czynienia z niekorzystnymi tendencjami. Bezrobocie w skali kraju jest najwyższe od 2007 roku. Po raz ostatni taki poziom bezrobocia obserwowano na wiosnę (I kwartał) 2007 roku. Słabym pocieszeniem dla badaczy zjawiska jest także to, że do rekordowego poziomu 20% z przełomu 2000/2001 dużo brakuje. Wśród niepokojących tendencji należy wskazać coraz większą liczbę długookresowych bezrobotnych i wydłużający się czas poszukiwania pracy. W końcu 2012 roku wynosił on blisko 12 miesięcy.

Ujawnione na początku lat 90. bezrobocie dość szybko stało się zjawiskiem masowym i trwałym. O dużym zróżnicowaniu przestrzennym. To wszystko utwierdziło nas w przekonaniu, że bezrobocie w skali lokalnej jest odpowiednim tematem dla naszych badań.

CEL BADAWCZY

Podstawowym celem badania było poznanie opinii osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy na tematy związane z ich

aktywizacją zawodową i poszukiwaniem pracy.

PYTANIA BADAWCZE

W badaniu, które jest przedmiotem niniejszego artykułu, szczególnie skoncentrowano się na następujących problemach badawczych:

- Jak przedstawia się poszukiwanie pracy przez osoby zarejestrowane w PUP?
- Jak badani oceniają możliwości znalezienia pracy?
- Jakimi metodami poszukują pracy?
- Jak oceniają skuteczność poszukiwania pracy?
- Jakie są przyczyny braku możliwości znalezienia pracy?
- Z jakich form aktywizacji zawodowej korzystają osoby badane?
- Jakich form aktywizacji zawodowej osoby badane oczekują?
- Z usług jakich instytucji społecznych badani bezrobotni korzystali?

UCZESTNICY BADANIA

Uczestnikami badania były osoby bezrobotne zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy. W badaniu wzięło udział 298 osób, 55,7% kobiet i 44,3% mężczyzn. Spośród badanych 47,8% osób było stanu wolnego, 42,8% małżeńskiego, 6,1% badanych było rozwiedzionych, 2,4% deklaroowało stan wdowi, a 1% w separacji. Wśród badanych 8,1% osób jest z niepełnosprawnością.

Badanie zostało przeprowadzone na przełomie kwietnia i maja 2013 roku. Badanie miało charakter sondażu diagnostycznego a wypełnianie przygotowanych kwestionariuszy przeprowadzono indywidualnie (Pilch, Bauman, 2001). Sposób przeprowadzenia samego badania przypominał sytuację wywiadu.

MATERIAŁY

Ankieta składa się z dwóch bloków pytań. Wśród pytań umieszczonych w kwestionariuszu, 23 pytania odnosiły się do problemu bezrobocia i poszukiwania pracy, dziewięć było pytaniami metryczkowymi. Przy każdym pytaniu umieszczono odpowiednią skalę, a osoba badana miała za zadanie wskazać jedną najbardziej pasującą do niej odpowiedź. W przypadku pytań otwartych badani mieli za zadanie udzielić odpowiedzi w formie

krótkiej wypowiedzi. Zebrany materiał badawczy został poddany analizie statystycznej w programie SPSS. Analizy dokonał działacz samorządowy - Antoni Pomianowski z Inicjatywy Mieszkańców Ursynowa.

PROCEDURA

Każdą badaną osobę wyłaniano losowo spośród osób, które w określonym czasie odwiedzały powiatowy urząd pracy. Wybór miejsca przeprowadzenia badania nie był przypadkowy. Powiatowe urzędy pracy wchodziły w skład powiatowej administracji zespolonej i działają pod zwierzchnictwem Starosty.

Losowania uczestników badania dokonano z użyciem tablic losowych. Dla każdego dnia badania losowany był osobny zestaw liczb.

Osoby badane proszono o udzielenie odpowiedzi na pytania w niej zawarte zgodnie z wypowiedzianą ustnie instrukcją. Badanym osobom ujawniono cel badania oraz zapewniono je, że badanie ma charakter naukowy i dobrowolny. Średni czas przeprowadzenia wywiadu wynosił 15 minut.

WYNIKI

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ GRUPY

Uczestnikami badania były osoby bezrobotne zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy. W badaniu wzięło udział 298 osób, z czego 55,7% to kobiety, a 44,3% mężczyźni. Wiek badanych kobiet wahał się od 20 do 59 lat, natomiast mężczyzn od 20 do 62 lat. Średnia wieku obu grup nie różniła się i wyniosła w przypadku kobiet 37,07 (SD=11,842), zaś mężczyzn 37,69 roku (SD=12,982). Spośród badanych 47,8% osób było stanu wolnego, 42,8% małżeńskiego, 6,1% badanych było rozwiedzionych, 2,4% deklarowało stan wdowi, a 1% w separacji.

Najwięcej osób bezrobotnych żyje w trzyosobowej rodzinie (33,2%), więcej niż połowa osób posiada dzieci (55,4%). Najliczniejszą grupę osób stanowią te rodziny, które mają jedno czy dwoje dzieci.

Oceniając aktualną sytuację osób bezrobotnych, ponad połowa badanych stwierdziła, że jest ona przeciętna. Ale mimo to dość duży odsetek bezrobotnych uważa, że ich sytuacja jest trudna (27,2% badanych) oraz bardzo trudna (9,4%). Tylko 10,7% bezrobotnych ma dobrą, a 1,3% bardzo dobrą sytuację.

Najczęściej bezrobotni utrzymują się z zarobków i innych dochodów bliskich osób (tak oświadczyło 69,1% badanych), rzadziej z przyznanych zasiłków (20,5%). Pewna grupa osób bezrobotnych (32,2%) pracuje dorywczo. 6,7% badanych korzysta z pomocy różnych instytucji, a 5,7% ma inne źródła dochodu.

Najliczniejsza grupa badanych bezrobotnych posiada wykształcenie średnie (45,1% badanych), na drugim miejscu znajdują się bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym (29,2%). Bezrobocie dotyka również osoby z wykształceniem wyższym (14,2% badanych).

Krzysztof Czekaj i Monika Zawartka, badając społeczność lokalną Częstochowy, zauważyli, że to bezrobocie, będące głównym problemem społecznym, sprawiało, że mieszkańcy tego miasta zwracali się o pomoc do różnych instytucji (Czekaj, Zawartka, 2005, s. 80). W badanym przez nas powiecie mimo trudnej sytuacji bezrobotnych niewiele badanych osób korzysta z pomocy lub usług instytucji publicznych. Wśród wskazywanych znajdują się: miejski dom kultury (8,7%), klub pracy (8,4%), urząd miasta i gminy (8,1%), miejski ośrodek pomocy społecznej (5,7%).

Prawie połowa badanych osób to bezrobotni o krótkim okresie pozostawania bez pracy. 15,4% z nich jest zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy (PUP) poniżej jednego miesiąca, a 34,2% od 1 do 6 miesięcy. Niepokojący jest fakt, że duża grupa osób bezrobotnych jest zarejestrowana w PUP przez dłuższy czas (25,5% badanych powyżej 6 miesięcy, a aż 24,8% powyżej jednego roku).

Okres zarejestrowania w PUP nie jest równoznaczny z okresem poszukiwania pracy przez bezrobotnych. Nie wszystkie osoby zarejestrowane w PUP do jednego miesiąca poszukują pracy, 4,7% osób z tej grupy jeszcze pracy nie szuka. Sytuacja zmienia się w grupie osób bezrobotnych pozostających bez pracy od jednego do sześciu miesięcy. Tam więcej osób poszukuje pracy niż jest zarejestrowanych w PUP. Taka sama tendencja jest też wśród osób pozostających bez pracy powyżej 6 miesięcy.

Wśród badanych 8,1% osób jest z niepełnosprawnością.

STRATEGIE POSZUKIWANIA PRACY

Dla osoby bezrobotnej i jednocześnie poszukującej pracy ważne jest jej aktywne poszukiwanie. Strategia ta oznacza, że odpowiedzialność za to, co dzieje się z osobą bezrobotną, spoczywa w jej rękach. Inne osoby czy instytucje pomagają, ale nie decydują za nią. W tym podejściu dochodzi do pełnego umiejscowienia *poczucia kontroli* jednostce.

Punktem wyjścia w aktywnej strategii poszukiwania zatrudnienia jest założenie, że urząd pracy powinien dostarczać niezbędnej wiedzy nie tylko o tym, gdzie jest praca, ale także jak aktywnie jej szukać na własną rękę (Bąbiak, Dziurzyński, 2008).

Duża część osób bezrobotnych szuka pracy tylko w miejscu zamieszkania (37,2% badanych). 15,1% osób szuka pracy poza miejscem zamieszkania, a 37,9% deklaruje, że szuka pracy wszędzie, niezależnie od miejsca jej położenia. Tylko 3,4% badanych nie szuka pracy w ogóle, a 6,4% podało inne sytuacje.

Zdecydowanie najwięcej badanych osób widzi bardzo małe (40,9%) i małe (35,2%) szanse na znalezienie pracy we własnej gminie. 13,4% badanych ocenia te szanse jako umiarkowane, a tylko 1% osób bezrobotnych uważa, że ma dość duże szanse na znalezienie pracy we własnej gminie. Pozostałe osoby nie mają na ten temat własnego zdania.

Podobnie przedstawia się sytuacja dotycząca możliwości znalezienia pracy na terenie powiatu. 31,2% osób ocenia możliwości znalezienia tam pracy jako małe, a 28,9% jako bardzo małe. Nieco więcej osób, niż w przypadku poszukujących pracy we własnej gminie, ocenia przeciętnie możliwości w tym zakresie (28,5% badanych). Tylko 3,3% badanych twierdzi, że te możliwości są duże i dość duże.

Najczęściej osoby bezrobotne poszukują pracy przez znajomych (70,8% badanych), znacznie mniej przez rodzinę (32,6%). Inną, dość często stosowaną formą poszukiwania pracy jest Internet. Tak szuka pracy 60,1% badanych. 49% osób bezrobotnych samodzielnie poszukuje pracy, a 32,6% wykorzystując oferty PUP. Dość popularne jest jeszcze szukanie pracy w ogłoszeniach zamieszczanych w prasie. Mało popularne zaś są targi pracy, gdzie tylko 5,7% osób poszukuje pracy i lokalne centra informacji dla bezrobotnych (4%).

Najbardziej skuteczną metodą poszukiwania pracy, zdaniem badanych, jest poszukiwanie jej przez znajomych (40,3%). Na drugim miejscu, ale o znacznie niższym odsetku stosujących ją osób, są ogłoszenia za-

mieszczane przez Internet (27,6% badanych). 20,1% osób bezrobotnych uważa, że skuteczne jest dla nich samodzielne poszukiwanie pracy. Mało skuteczne, zdaniem badanych, jest poszukiwanie pracy poprzez ogłoszenia w prasie (2,7%), przez rodzinę (3,1%) oraz poprzez korzystanie z ofert PUP (5,8%). Niemniej jednak 39,3% badanych osób korzystał z ofert PUP.

PRZYCZYNY TRUDNOŚCI ZE ZNALEZIENIEM PRACY

Blisko połowa badanych bezrobotnych uważa, że przyczyną trudności ze znalezieniem pracy jest brak ofert pracy (49,2% bezrobotnych). Związane jest to w pewnym stopniu ze zbyt małą liczbą przedsiębiorstw w regionie, na co wskazuje 16,4% badanych oraz niedostatecznym rozwojem przemysłowym regionu (9,1%). Inną, ważną zdaniem badanych, przyczyną jest stawianie im przez pracodawców zbyt wysokich wymagań (30,2%), brak doświadczenia zawodowego (20,5%) czy nieodpowiednie kwalifikacje poszukujących pracy osób (9,1%). Blisko co czwarta badana osoba (23,5%) uważa, że nie może znaleźć pracy z powodu swojego wieku. Nieliczne osoby trudności w znalezieniu pracy upatrują w braku pomocy ze strony władz lokalnych (12,4%) czy braku możliwości uzyskania nowych kwalifikacji (11,1%). Zaledwie 1,3% badanych uważa, że przyczyną bezrobocia jest ich niechęć do podejmowania pracy.

Mimo trudności ze znalezieniem pracy, duża część osób bezrobotnych stwierdziła, że nie korzysta z form aktywizacji zawodowej.

Na pytanie, czy badani korzystali ze szkolenia dla bezrobotnych, 45,5% osób odpowiedziało twierdząco, 33,9% badanych uczestniczyło w stażach i praktykach, a 22,9% w kursach przekwalifikowujących. Tylko 10,1% badanych bezrobotnych wykonywało pracę przy robotach publicznych i pracach interwencyjnych, a 3,7% uczestniczyło w innych formach aktywizacji.

Na pytanie dotyczące oczekiwań ze strony powiatowego urzędu pracy badane osoby bezrobotne najczęściej wypowiadały się, że chciałyby ofert pracy w granicach powiatu (41,3% badanych). Znacznie mniej osób oczekuje na oferty pracy spoza terenu powiatu (16,4%). Mimo że dość dużo badanych korzystało ze szkoleń, wielu z nich (35,2%) ma nadal oczekiwania w tym zakresie. Dla 22,1% badanych bezrobotnych ważne jest też poradnictwo i informacja zawodowa.

Badani bezrobotni formułują oczekiwania socjalne pod adresem powiatowego urzędu pracy. Oczekują oni:

- ubezpieczenia zdrowotnego (24,8%),

- dłuższego okresu wypłacania zasiłku dla bezrobotnych (14,8%),
- wyższego zasiłku (13,1%).

Niewiele osób chciałoby być zatrudnionych w ramach prac interwencyjnych czy w ramach robót publicznych. Znacznie więcej chciałoby uczestniczyć w stażach. Stosunkowo mała grupa osób spośród badanych oczekuje ze strony PUP na dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (15,1%) czy profesjonalnego wsparcia w przypadku podjęcia próby założenia własnej działalności (8,1%). Zaledwie 3,7% badanych oczekuje pożyczek z Funduszu Pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Osoby badane często deklarują, że nie podjęłyby żadnej oferowanej pracy, aby nie być bezrobotnymi. Tylko co trzeci badany (33,2%) deklaruował, że zdecydowanie przyjąłby każdą pracę, aby wyjść z bezrobocia. Dalsze 34,9% bezrobotnych chęć podjęcia pracy uzależnia od wysokości otrzymywanego wynagrodzenia, a 10,4% badanych podjęłoby pracę tylko w wyuczonym zawodzie.

Co dziesiąty badany (10,4%) zdecydowanie nie podjąłby żadnej pracy, natomiast 5,7% osób nie ma na ten temat własnego zdania.

MOBILNOŚĆ ZAWODOWA

Znaczna część badanych deklaruje, że nie wyraziłaby zgody na zmianę miejsc zamieszkania w przypadku otrzymania pracy w innej miejscowości. Blisko połowa (48%) badanych stwierdziła, że zdecydowanie nie podjęłoby takiej decyzji, natomiast 10,1% wyraziłoby na to zgodę, ale mają rodzinę i to od niej zależy możliwość przeprowadzki. Wśród badanych były również osoby bezrobotne, które zdecydowanie przeniosłoby się do innego miejsca, gdyby tylko miały możliwość podjęcia pracy, a 17,4% badanych twierdzi, że podjęłoby pracę w innym miejscu, gdyby mieli gdzie mieszkać. 6% badanych nie miało na ten temat własnego zdania.

Podobna sytuacja, jak w przypadku zmiany miejsca zamieszkania z powodu otrzymania pracy w innej miejscowości, dotyczy również dojazdów do pracy. Większość badanych podjęłoby pracę wymagającą dojazdów, ale uzależnia tę decyzję od wysokości wynagrodzenia (42,6% badanych), od uciążliwości dojazdów (29,9%) czy też rodzaju pracy (22,1%). 4,7% badanych nie podjęłoby pracy w innej miejscowości.

Bardziej optymistyczna sytuacja występuje w przypadku konieczności przekwalifikowania się bezrobotnych. Aż 53,7% badanych zdecydowanie

podjęłyby decyzję o zmianie kwalifikacji, gdyby zaistniała taka potrzeba w związku z otrzymaniem pracy. 15,8% bezrobotnych zdecydowałoby się na przekwalifikowanie, gdyby miało wsparcie finansowe, a 15,5% tylko wówczas, gdyby to nie wymagało dużego wysiłku. Mała grupa osób (11,1%) zdecydowanie nie wyraziłaby zgody na zmianę kwalifikacji, a 12,1% badanych nie umiało w tej kwestii udzielić odpowiedzi.

Znaczna część badanych bezrobotnych zdecydowanie nie wyjechałaby za granicę w poszukiwaniu pracy. Tak stwierdziło 63,8% badanych. Niemniej jednak duża grupa bezrobotnych zdecydowanie podjęłaby taką decyzję (21,1%). Ponadto 8,7% bezrobotnych wyjechałoby za granicę, ale brak im odwagi, a 4,4% nie planuje wyjechać tylko dlatego, że zgodnie z ich opinią nie mają możliwości znalezienia tam pracy.

PRACA W INNYM ZAWODZIE ORAZ PODJĘCIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Większość osób bezrobotnych (64,4%) skłonna byłaby podjąć pracę w innym zawodzie niż wyuczony, natomiast w zawodzie wyuczonym pracę podjęłoby 35,6% badanych.

Sposobem wyjścia z bezrobocia jest założenie własnej działalności gospodarczej. Blisko połowa badanych (48%) gotowa jest podjąć taki krok, a ponad połowa badanych (52%) nie. Zastosowana dla wskazania predyktorów stanowiska zadeklarowanego w tej kwestii pokazała, że wiek (liczony wiekiem aktywności na rynku pracy) oraz wykształcenie są znaczącymi statystycznie zmiennymi pozwalającymi przewidywać rodzaj deklarowanej opinii.

Wynik analizy regresji pokazują tabele od 1. do 3.

Tabela 1. Podsumowanie modelu regresji

Model	R	R-kwadrat	Skorygowane R-kwadrat	Błąd standardowy oszacowania
1	,127 ^a	,016	,013	,497
2	,181 ^b	,033	,026	,494

Tabela 2. Podsumowanie modelu regresji wartości analizy ANOVA

Model		Suma kwadratów	df	Średni kwadrat	F	Istotność
1	Regresja	1,174	1	1,174	4,743	,030 ^b
	Reszta	71,771	290	,247		
	Ogółem	72,945	291			
2	Regresja	2,391	2	1,195	4,896	,008 ^c
	Reszta	70,555	289	,244		
	Ogółem	72,945	291			

Tabela 3. Podsumowanie modelu regresji wartości współczynników standaryzowanych i niestandaryzowanych

Model		Współczynniki niestandaryzowane		Współczynniki standaryzowane	t	Istotność
		B	Błąd standaryzowany	Beta		
1	(Stała)	1,330	,089		14,916	,000
	wiek osób badanych	,087	,040	,127	2,178	,030
2	(Stała)	1,564	,137		11,403	,000
	wiek osób badanych	,072	,040	,105	1,787	,075
	wykształcenie	-,077	,034	-,131	-2,232	,026

W czym należy upatrywać niechęć badanych przed założeniem własnej działalności gospodarczej? Przede wszystkim przyczyną takiej sytuacji jest brak pomysłu na własny biznes (26,5% badanych). 23,9% osób uważa, że nie mają wiedzy potrzebnej do prowadzenia działalności gospodarczej. Część osób ma też małą wiarę w skuteczność podejmowanej działalności. 14,8% osób twierdzi, że brak im sił na takie działania, a 12,3% nie wierzy, że może im się to udać. Wśród badanych są też osoby, które już wcześniej próbowały prowadzić działalność, ale im się nie udało (5,2%) oraz są rodzicami małych dzieci, którzy ze względu na obowiązki wychowawcze nie

mają takich możliwości (6,5% badanych).

ZAKOŃCZENIE

Nikt nie może przechodzić obojętnie obok problemów bezrobocia, czy to władze państwowe, samorządowe, czy też każdy mieszkaniec danego regionu. Z jednej strony należy oczekiwać racjonalnych rozwiązań instytucjonalnych, pomagających rozwiązać problemy bezrobocia, z drugiej zaś każdy człowiek powinien sam podejmować działania na rzecz znalezienia zatrudnienia i mieć przy tym wsparcie innych.

W związku z tym należy zadać sobie pytanie, co można zrobić, aby przynajmniej złagodzić skutki bezrobocia.

Jednym z warunków poprawy sytuacji w tym zakresie jest zwiększenie miejsc pracy na danym terenie. Badania potwierdzają, że bezrobotni widzą małe szanse na znalezienie pracy we własnej gminie czy powiecie. W związku z tym wskazane byłoby podejmowanie działań na rzecz rozwoju regionu i stworzenia przyjaznych warunków dla inwestorów.

Innym rozwiązaniem jest podejmowanie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Mimo że duża grupa osób badanych nie zamierza założyć własnej działalności, to jednak aż 48% bezrobotnych podjęłoby się tego zadania, gdyby miało do tego warunki. Znaczna część osób byłaby też skłonna zmienić swoje kwalifikacje. Niektórzy podkreślają, że brak im czasami wiary w siebie i w skuteczność podejmowanych działań w zakresie przedsiębiorczości.

Ponadto badania wskazują też, że znacznie mniej osób bezrobotnych jest z wykształceniem wyższym w porównaniu do osób z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym. Często osoby z wyższymi kwalifikacjami niezależnie od tego, że mają więcej ofert pracy ze względu na wyższą wiedzę i umiejętności, są bardziej kreatywne, lepiej umieją dostrzegać pojawiające się szanse.

Walka z bezrobociem powinna bazować na aktywnej strategii poszukiwania pracy. Opierać się ona powinna na wykorzystywaniu powiatowego urzędu pracy przez osoby poszukujące pracy przy korzystaniu z wszelkiego rodzaju szkoleń i organizowanych kursów. Osoby biorące udział w wielu szkoleniach oraz kursach zwiększają swoje szanse na rynku pracy. Okres poszukiwania pracy staje się wtedy jednocześnie czasem doszkalania się i samodoskonalenia, rozwoju swoich umiejętności i kompetencji. Powinny to być bardzo przemyślane i racjonalne decyzje, a ich realizację powinna

cechować dużą konsekwencją. Tematyka realizowanych szkoleń mogłaby być poszerzona o warsztaty z asertywności, aktywności w szukaniu pracy, a nie tylko podwyższania konkretnych umiejętności, jak obsługa komputera czy księgowość. Aktywne poszukiwanie pracy to także uczestniczenie w różnego rodzaju giełdach pracy, rejestrowanie się w wielu instytucjach pośredniczących w znalezieniu zatrudnienia. W końcu podejmowane i realizowane szkolenia przyczynią się do zbudowania potencjału merytorycznego (profesjonalnego) podpartego bardzo wyraźnym i solidnym kapitałem psychicznym.

REFERENCES:

- Antczak B. (2014) Poczucie dobrostanu w polskich rodzinach, *JoMS*, nr 1
- Baczewski (2012). *Tendencje na polskim rynku pracy i ich wpływ na bezpieczeństwo społeczne*, [w:] A. Skrabacz, S. Sulowski (red.), *Bezpieczeństwo społeczne*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Bajan, K. (2005). *Polityka Gospodarcza i Społeczna. Polska w Unii Europejskiej*. Poznań.
- Bąbiak, I. i Dziurzyński, K. (2008). *Wiedza o sposobach poszukiwania pracy przez osoby niepełnosprawne jak element wspomagający Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*, [w:] „Zarządzanie i Edukacja nr 59/60”.
- Borkowski, T. i Marcinkowski, A. (1996). *Socjologia bezrobocia*. Warszawa: BPS.
- Busmann, A. i Harders, G. (1931). *Arbeitslosigkeit Und Schulleistung*, [w:] *Zeitschrift für Pädagogisch Psychologie*. Jg 32.
- Busmann, A. i Harders G. (1932). *Die wirkungen vaterlicher Erwerb leistungen der Kinder*, [w:] *Zeitschrift fur Kinderforschung*, 38.
- CBOS (1990). *Bezrobocie - reakcje i odczucia zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej*.
- CBOS (2013). *Bezrobocie w doświadczeniu osobistym Polaków*.
- Czekaj, K. i Zawartka, M. (2005). *Częstochowa. Społeczność lokalna w procesie zmian*. Katowice: Wydawnictwo GWSH.
- Dziwięcka-Bokun, L. (2003), *Bezpieczeństwo socjalne jako podstawa pokoju społecznego*, [w:] red. L. Frąckiewicz, *Bezpieczeństwo socjalne*. Katowice: Akademia Ekonomiczna.
- Dziurzyński, K., Łukaszewicz, A. (2010) *Wykluczony na drodze do inkluzji - miejsce edukacji w pokonywaniu wykluczenia* (w:) *Wykluczenie*

- społeczne - czynniki ryzyka, profilaktyka, remedia, red. nauk. S. Nazaruk, M. Nowak, E. Konovaluk. Biała Podlaska
- Encyklopedia powszechna PWN* (1995), t. 1, Warszawa.
- Garbacik, K. i Żmiejko, M. (2008), *Czas na przedsiębiorczość*. Warszawa – Łódź: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Gläser, E. (2002). *Arbeitslosigkeit aus der Perspektive von Kindern. Eine Studie zur Didaktische Relevanz Ihrer Alltagsteorien*, Druckerei WB-Druck GmbH & Co., Rieden.
- Itrich-Drabarek, J. (2012). *Rola państwa w tworzeniu bezpieczeństwa społecznego Polaków*, [w:] A. Skrabacz, S. Sulowski (red.), *Bezpieczeństwo społeczne*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Jakubczak, R. (red.) (2006). *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku: wyzwania i strategie*, Warszawa 2006.
- Jusko, P. (2005). *Význam funkcií sociálnej politiky z aspektu cieľových skupín sociálnej práce*, [w:] *Kvalita života a rovnosť príležitostí - z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce*. Prešov. Filozofická fakulta Prešovskej Univerzity.
- Kabaj, M. (1995). *Zatrudnienie i bezrobocie. Prognoza do 2000 roku. Elementy polityki prozatrudnieniowej*. Warszawa.
- Kabaj, M. (2004). *Strategie i programy przeciwdziałaniu bezrobociu*. Warszawa.
- Kwiatkowski, K. (2002). *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Łażewska D. (2014) Filozoficzny wymiar funkcjonowania rodziny w XXI wieku i jego pedagogiczne implikacje, *JoMS* nr 1
- Mitrega, M. (2002). *Bezrobocie i formy łagodzenia*, [w:] Frąckiewicz L. (red.), *Polityka Społeczna. Wybrane zagadnienia*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe Śląsk.
- Oleksyn, T. (1991). *Bezrobocie w Polsce - przyczyny, specyfika, przeciwdziałanie*, [w:] *Przeciwdziałanie bezrobociu*. *Studia i Materiały IPiSS*, nr 8.
- Oleksyn, T. (2001). *Praca i płaca w zarządzaniu*. Warszawa: Międzynarodowa Szkoła Menedżerów.
- Papšo, P. (2011). *Vplyv života v detských domovoch na sociálnu adaptáciu mladých dospelých po ukončení náhradnej starostlivosti*, [w:] *Mosty k rodine*. Banská Bystrica.

- Pilch, T. i Bauman, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Pilch, T. i Lepalczyk I. (1995). *Pedagogika społeczna*, Warszawa: Wydawnictwo Żak.
- Pyśk-Piotrowska, E. (1998). *Bezrobocie i pauperyzacja środowisk dawnych PGR w Polsce*, [w:] „Więś i Rolnictwo nr 3”.
- Raczkowska, J. (1994). *Pedagogiczne problemy bezrobocia*, [w:] „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 4.
- Reszke, I. (1999). *Wobec bezrobocia: opinie, stereotypy*. Katowice: Wydawnictwo Śląsk.
- Rysz-Kowalczyk, B. (red.) (2002). *Leksykon polityki społecznej*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Sztumski, J. (2002). *Socjologia pracy w zarysie*, [w:] A. Nowak, *Bezrobocie wśród niepełnosprawnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Szylko-Skoczny, M. (1987). *Bezrobocie jako kwestia społeczna: studium społecznych i prawnych problemów bezrobocia w RFN [Republique Fédérale de Niemiec]*. Warszawa: IPISS.
- Szylko-Skoczny, M. (2008). *Problemy społeczne w sferze pracy*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szylko-Skoczny, *Polityka społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tománek, P. (2012). *Problémy v rodinnej výchove a ich prevencia*, [w:] *Osobnosť učiteľky/učiteľa verzus osobnosť dieťaťa*. Zvolen.
- Tomaszewski, T. (1995). *Bezrobocie jako utrata możliwości*, [w:] Z. Ratajczak, *Bezrobocie. Psychologiczne i społeczne koszty transformacji ustrojowej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Ustawa „o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy”, z dnia 24 kwietnia 2004 r., Dz. U. Nr 99. Tekst jednolity z 2008 r. Dz. U. Nr 69 poz. 415, z późn. zm.
- Wielka Encyklopedia PWN*. (2001) pod red. Jana Wojnowskiego, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Zawadzki, B. i Lazarsfeld, P. (1993). *Psychologiczne konsekwencje bezrobocia*, [w:] „Kultura i Społeczeństwo”, nr 3.
- Znaniecki, F. (1992). *Socjologia bezrobotnych*, [w:] „Kultura i społeczeństwo”, nr 2.